

Furfangos kritika. Kazinczy—Kisfaludy Sándor, Horvát Endre, Döbrentei ellen.

Monarchai-despotai kritika. Gr. Széchenyi, Gr. Dessewffy, Kossuth ellen.

Szemtelen kullancs kritika. Bajza.

Poloskás kritika. Vachot-ok.

*

(Sept. 6-d. 1848.) Olvasám Vörösmarti envédelmét Petőfi ellen, Kossuth Hirlapja 58-d. számáb. 1848. sept. 6.

S ezt érzém: Ládd Vörösmarti, hogy kerité náladnál fiatalab nyakadba vétkeidet, cselszövéseiddel, miket Te tettél ármánykodva Berzsenyi, Kisfaludy Sándor ellen a m. t. társaságnál.

Vörösmarti szelid farkas, bárányos róka.

Így jellemzé B. Jósika Miklós is, gr. Gyulai Lajos előtt. Pedig Jósikát Vörösmarti gyakor pártjába huzá. — — —

*

(1850. octob.) Oh Esaiás Esaiás! azaz Budai Esaiás! be félenken írad az Austriai Habsburg ház idejebeli Magyar históriát. Az a szomoru története I. Miksának II-d. köteted III-d. kiadása 155. lapján! És I. Ferdinándnak ütött sátorozásod! És — és — és! Bár kitéró jegyzéseidet szövegedbe olvasztottad volna! Miért nem írad inkább külön a vallási reformáció festéseit! Abban bátrabban tudál szólani. Neked az lett volna jeleseb pályád.

*

(1850. nov. 16-d.) Milassin szfejérvári püspök deákos horvát kobakfejű volt. Fejér György nemzeteszerető magyar.

Fejér kispap korában magyar verset nyujta Milassinnak. A horvát nem igen szívesen fogadta. Deák kellett volna.

Fejér a magyar mellett kardoskodott.

Milassin végre ezzel köszöné meg a m. verset: *Iam ego frangam dominationis vestrae Hungaricum caput.*

Ilyen kobak szedethette el Mátyás kápolnáját lovai istállójához. Tegnap hallám ujra.

Közli: DR. GÁLOS REZSŐ.

ADALÉKOK VERSEGHY FERENCZ ÉLETÉHEZ ÉS KÖLTÉSZETÉHEZ.

A Nemzeti Múzeum levéltárában egy *Magyar Énekek* című, *Quart. Hung. 177* jelzetű kéziratgyűjtemény 44—47. lapján találtam Verseghynek két eddig ismeretlen levelét, amelyek Jankovich Miklós II. gyűjteményéből 1852 jan. 21-én vétel útján kerültek a Múzeumba. A leveleken címzés nincs. Nagyszombatban keltek; az I. 1779 nov. 19-én, a II. 1780 szept. 7-én. Minden valószínűség szerint Kreskay Imre kapta e sorokat,

a ki a keltezés idejében a pesti pálos rendháznál volt könyvtárnok¹, s a ki — mint tudjuk — széleskörű levelezést folytatott főleg Ányossal és franciás iskola nagyságaival, de másokkal, többek között Gvadányival is. Ezekkel a levelekkel a Kreskay-Verseghy féle levelezés némileg kikerekedik. Az eddig ismert hat levél², azt hiszem, nem missilis³, tehát az itt közölt két darab Verseghynek első ismert valóban elküldött levele.

A Hattyúffy-féle XVII. versnek⁴ a tartalma eléggé érthető. Verseghy a noviciatus után visszaérkezik Pestre, a hol találkozik Euridikéjével, a kiért minden bizonnyal 1777-ben, mint egyetemi hallgató⁵ fohászzkodott, ki után elméjében s szívében fáradott, kiért Vénusznak áldozatot fogadott, vele mulatozott, utána aggódott.⁶ Az öregebb rendtárs őszinte szívvel inti az ifjabbat:

Ah vigyázz Orfea! ne tekints szemében
Hogy vissza ne ejtsed Plutó tömlöttzében.⁷

A XVIII. verses levél⁸ vonatkozásait szintén könnyű megfejteni. A pesti pálosok életére találunk benne érdekes adatokat. Hogy szórakoznak,⁹ hogy sétálnak, ki az erdőbe megy, ki »a városi isteneknek« hajlékát látogatja. Az egyik csoport vezére Dafnis (Kreskay)

Ki a vers szerzésnek majdnem legfőbb mestere.
Ugyanazért Tritonisnak titkára és kedvese
Könyvekkel telt tárházának¹⁰ kitsin, de hív őrzője.¹¹

A kis csapat szereti pásztorát, s vele tart Orfeus (Verseghy) is, el-elfelejtven hárfáját. Városi sétájuknak leírása a főváros akkori viszonyaiba, polgári mulatságaiba enged némi betekintést.¹²

¹ Hattyúffy Dezső: Költői levelezések Kreskay Imre hátrahagyott irataiból stb. R. M. K. XXII. Bp. 1906. 10. l.

² A Hattyúffy-féle gyűjtemény XVII., XVIII., XXII., XXVII., (Dafnis = Kreskay, és Orfeus = Verseghy) XXIX. és XXX. verse. — A XVIII., XXII. és XXX. közölve a R. M. K. 24. kötetében (Császár Elemér és Madarász Flóris: Verseghy Ferencz kisebb költeményei Bp. 1910.) is az 1., 2., 3. szám alatt.

³ 1779 ápr. 6-ától okt. 25-éig kelhettek, a mikor mindketten Pesten tartózkodtak, mert az első (Hattyúffynál XVII.) szerint Verseghy Euridikéjéhez érkezett, valószínűleg Pestre; Mária-Nostra itt számba sem jöhet. A *Tavaszi Mulatságokról* (XVIII.) szintén pesti vonatkozása.

⁴ *Dafnis Orfeusnak*. Kreskay legkorábbi levele Verseghyhez.

⁵ Császár Elemér: Verseghy Ferencz élete és művei. 10. l.

⁶ V. ö. Kreskay itt fenn idézett versével. Nem lehetetlen, hogy ennek a körülménynek befolyása volt a rendbelépésre. — Az alább közölt II. levelében is van egy hely, ahol valami Nániról van szó. Nem lehetetlen, hogy ez Euridicével összefüggésben van.

⁷ Hattyúffy i. m. 57. old. i. vers.

⁸ U. O. 59. old. Orfeus Dafnisnek. Verseghy első ismert költeménye.

⁹ Érdekes ez a sor: »ez a kártyát választja, az a tekének játékát«, mert mint Császár Elemér (A pálos-rend feloszlata. Századok 1901. évf. 322. l. mondja, nincs tudomásuk, hogy a pálosoknak a máriavölgyi klostromon kívül máshol játékszobájuk lett volna.

¹⁰ Láttuk, hogy Kreskay könyvtárnok volt.

¹¹ Hattyúffy i. m. i. vers.

¹² V. ö. u. o. (59. l.) a jegyzettel.

A XVII. és XVIII. vers között, mint látjuk, nincs semmi különösebb összefüggés, a XXII.¹ és XXVII.² azonban egy levélváltás.

Orfeus álmodt látott: Dafnissal együtt járnak Kastalis völgyében. Látják a múzsákat, Apollót. Leheverednek a pázsitra; beszélgetnek, verselnek, dalolnak. Váratlanul egy szatir ront rájuk. Dafnis ellentáll, mire a szatir Orfeusnak támad. Eddig az álom és a levél. Felel Dafnis-Kreskay:

Orfeu! ne rettegj, vége a tsatának
Letörtem ijesztő Szatirus' szarvának
Két éles hegyeit . . .

...
Bátor elővehedd ismét tztarádat
Ismét pengetheded érdeklő nótádat.³

A versek vonatkozása ismeretlen.

A termékeny együttlétnek október 25-én vége van. Költőnk Nagyszombatba indul.

A szorossá vált baráti érzés sugallja Verseghynek a Muzeumban talált I. levelet.

I.

D. I. *Xtus*.

Barátom! Kívánod hallani sorsomat
ohajtod, jól tudom, olvasni utamat;
Ime által küldöm nyelves írásomat
meg érted belőle jó, vagy rossz voltomat:

Allig szemléltem meg Nagy-Szombat tornyait
allig láttam régi, de rendes falait
azonnal érzettem szívemnek fájdalmát
meg pösdült véremnek szokatlan forrását.

Tsudáltam mivoltját é változásomnak
melly hamar gyilkossa lett vigasságomnak
nem találtam okát szomorúságomnak
de mégis helyt adtam bús indulatomnak:

Be mentem kapuin a meg nyílt városnak
El jártam bus szemmel rendét az utzáknak
udvarát meg száltam szerzetes házunknak
mellybe mulat Feje a tudományoknak.

Maga a Minerva tudós seregével
Itt lakik Astraea Themys szülőjével
az Eget vizsgálja amaz elméjével
Ez pedig oktattya népét törvényével.

Az egisz ház tellyes a szép tsendességgel
tellyes iskolája mély elmélkedéssel
ülnek tanulói rakva a könyvekkel
és azokból mézet szednek elméjekkel.

¹ U. o. 76. l. *Orfeus Dafnisnek*.

² U. o. 86. l. *Dafnis Orfeusnak*.

³ I. helyen a XXVIII. versből.

Ott ül Minerva is magos thronussába
Előtte az asztal, 's nagy könyv a markába
meg szögezvén ujját tudós homlokába
Fejét is meg hajtya, 's izzad munkájába.

Közelítek hozzá, 's meg tsokolom kezét
meg töröm besziddel hoszas tsendességét
azután nevemet meg mondván; kegyelmét
's szállásával edgyütt kérem bölcsességét.

Meg ösmért nevemről, melyet még Egerbe
négy esztendő előtt be írt nagy könyvébe
's kérésimre fejét meg hajtván, ölébe
Fogott, 's újra be írt Fiai könyvébe :

Ezt végezvén, el küld Themys szobájába
a Törvény tanulók bölts iskolájába
de hogy szomszédjának tömlözt hajlékába
bé mennek, meg tiltya, forrván haragjába :

Mi dolog ez? Themys tömlöztölt szomszédgya
ki lehetne valyon Minervának foglya?
Leheté kegyetlen a szelidség' Annya?
vagy oly sziv, ki annak, ne legyen barátyja?

Ily gondolatok közt megyek Astraeához
ki éppen meg dülvén könyves asztalához
Kendőit érteti izzatt ortzájához
's böltsen beszill néppel tölt iskolájához.

El végzem nála is kötelességemet
ajánlom mindenre hiv serénységemet
szomorú szozattal meg mondom nevemet
de meg nem jelentem keserűségemet :

Mire nem Vezethet fájdalma szivemnek?
meg vetem tilalmát Minerva Istennek
mintha rabja volna, oka könyveimnek
sirva megyek hozzá, 's engedek fejemnek

Még meszirül hallok leány jajgatását
zokogással közlött keserves sirását
melly epett szivemnek mély szomorúságát
meg ujgityta szemem' bőv könyhullajtását.

Meg nyitom ajtaját: Jaj! mely szerentsétlen!
Leányzó, ugy tetszik, de még ösméretlen
Ah Minerva! nem vagy szelid, sött kegyetlen!
ha házadnál lehet illy személy kedvetlen!

Ezt mondván, indulok az epett fogolyhoz
Jobban közelítek ülő asztalához
Ó ellenben markát viszi homlokához
érteti kendőit könyves ortzájához

Ne takard előlem! ne takard ortzádat
vedd le szemeidrül törülő ruhádat:
nézz reám, nem jöttem, hogy nagy fájdalmadat
ujjitsam, 's roszabbnak tegyem bus sorsodat :

Illy beszidek között meg illetem kezét
 mellyel be fődözte könyvekkel tölt szemét
 's el vonom képérül, hogy látván személljét
 meg vigasztalhassam buba merült szívét.

Calliope vagyok, úgymond keservessen,
 Tsudáлом, hogy vagyok nálad ösméretlen
 vagy talán el hagyta már te is, kegyetlen!
 mivel Minervánál lettem szerentsétlen:

Calliope vagyok, ki hajdan verseket
 vigan énekeltem a nagy vitézeket
 Le irtam nyájassan sokszor a kerteket
 Kaptsolván ezekhez néha szerelmeket

Tudod magad, nem rég, hogy hangozott nyelvem
 mikor Orpheusnak sorsát énekeltem
 vagy a hárfá mellett Thisbét emléttem
 kit szép Piramussal le rajzola versem:

Ime régi kedvem, régi vigasságom
 melly hamar el fordult nyájas mulatságom
 lántzok pengésére vált hangozó lantom
 szomorú tömlöttzé lett vig Parnassusom:

Pallas irígysége vitt e fájdalomra
 kinek tanítványit sokszor versírásra
 gyerjesztvén, házátúl a magos Pindusra
 el vezettem tőle Castalis kútyára.

Be zárt é tömlöttbe, hogy azok' szerelmét
 el ne vonnyam többé könyveitül szívét
 hogy iskolájának ne rontsam szentségét
 lántzal tölti rajtam nagy kegyetlenségét.

O szerentsés Clio! ki Pest várossába
 vigad Kreskaival bátor hajlékába
 szerentsés Erato, ki Buda varába
 nyugszik Anyos Pálnak édes ajakába.

Ezt ki mondván: ujra enged fájdalomnak
 kezdi bús énekét hoszas siralmának
 kettőzteti jajját zokogó szavának
 ájúlásra készül, meg düll asztalának.

Nékem is meg indult illy sorsára szívem
 sirását követte könyveimmel szemem
 zokogásim között akadozott nyelvem
 vigasztalására még is ezt feleltem:

Engedd Calliope, hogy bőv könyveidet
 meg törüllyem vérbe borult szemeidet
 engedd, hogy lágyítsam tenger keservedet
 vigasztaló szóval enyhítem ügyedet.

Tanítványa vagyok, igaz Minervának
 most lettem egy tagja nagy iskolájának
 de azért kötését hív barátságodnak
 el nem hagyom eddig volt társasságodnak

Titkon látogatlak meg, bús tömlőtözdbe
 meg is vigasztallak szomorú terhedbe
 meg ládd, hogy barátod leszek keservedbe
 fenn marad hivségem akár melly ügyedbe.

Meg engedd azomba, hogy Pallas könyveit
 irigységed nélkül forgassam írásit;
 meg lesz, de nem sokszor, hogy hárfánk' énekit
 tömlőtözd is hallya kettőnknek verseit

Te is, jó barátom! meg botsáss öcsédnek
 hogy ha bőv versekkel kötelességének
 eleget nem tehet szívbéli kedvednek,
 vagy a versszerzésre, nemes, 's nagy szivednek

Látod meg van kötve Calliope Musám
 ki a versírásba volt mindeddig Anyám
 még némul lassanként hajdan zengő hárfám
 Te azonba, hogy Elly, kívánnya bús Musám.

Haec in Consortio, et quidem furtivo¹ Tristis, ut dixi Calliopes.
 Coeteroquin, quod me, meaue praeter versificationem atinet, sanus,
 incolumis, jucundus, et contentissimus, Vestrae autem Paternitatis sum

aeternum sinceré fidelis servus
 Mpria²

Datum Tyrnaviae
 Die 19^a 9^{bris} 1779

Fris Bernardi³ D. Mater eidem in filiali obedientia imponit, ut per
 litteras significet, num res sibi per meam occasionem transmissas rité
 perceperit. Köszöntöm a Physicus S. v. gyermekeket.

A. S. Rogo P. Vestram, placeat nomine R. P. Huberer,⁴ et meo
 Fratres Paulum Anyos, et Augustinum Gindl⁵ cum coeteris salutare; semet-
 ipsum autem eorundem nomine revereri.

¹ V. ö. Császár-Madarász i. m. 333. l. »A fiatal pálos szerzetesek között a 70-es évek végén úgy látszik olyan önképző-kör féle szövetkezet állott fönn. *Titokban*, a rend vezetőségének tudta nélkül dolgoztak.« Ugyanerről ír még Császár Elemér: Anyos Pál. Bp. 1912. (Magyar Történeti Életrajzok XXVIII. 1—3.) 56. l.

² A neve nincs aláírva, de »határozott szép formájú betűi könnyen fölismerszenek, a ki egyszer látta Verseghy írását, rögtön rájuk ismer.« (Császár-Madarász i. m. 9. old.)

³ Talán Stettner Bernát (Család), a kit az eltörléskor összeírt névsorban talált Császár Elemér. (A Pálos-rend feloszlata. Századok 1901. 420. l.) Rajta kívül több Bernát is van, de magas állásban; itt pedig fráterről van szó.

⁴ A feloszlatakor nem volt a rendben. Hubert Ferencz volt Családon.

⁵ G. Ágoston nincs a feloszlatakor közöttük. Gindl Gáspár provinciális; Gindl József pedig a III. gramm. oszt. tanára Székesfehérvárott. (V. ö. Császár Elemér i. m. Századok 1901. 418.)

Kreskay válaszát a kiadott levelezésből ismerjük.¹ Úgy látszik, közben beteg volt és sokára válaszolt, mert Verseghy feleletében² megijedve ír: »nem tudtam okát csenednek; először tőled tudtam meg, hogy beteg-ágyba valál.« A fent közölt, eddig elveszettnek hitt verses levélről is megemlékezik:

Vetté-e . . . zavaros munkámat? avagy tán
Már nem akar többé hallani gyáva Kobozt,
Gyülőli már a Musáknak szeretőit.

A két jóbarát érintkezésében ezután jókora hézag következik. Verseghy alább közölt levelében látjuk, hogy Kreskay júl. 3-án és szept. 1-én is írt neki. Ezek a levelek lappanganak. Az elveszett levelekre Verseghy így válaszol:

II.

D. I. Xtus.

Tisztelendő Bátyám Uram!

Legkedvesebb Barátom!

Engedgyen meg, kérem, szorgalmatlanságomnak, melyet el követtem előbbeni Levelének, és T. P. Anyos énekének vétele felől igiretem, sőt kötelességem szerint nem tudositván; meg vallom, hogy akkori gondjaim miatt, a kívánt Arianak tsinálmányát (: melly valóban csenedesebb, és hosszabb üdőt kíván, mintsem az iskolabeli hartzok között szokott engedtettni:) félre tévén, író tollamba hagytam az Eneknek még emlékezetét is. Most itt által küldöm, és így mint 3^a Julii, mind pedig 1^a 7^{bris} irt T. Bátyám Uramnak Levele felől értésre adom egyszersmint, hogy azokat kezemhöz vettem. Az Aria szomorú, és igen lassu üdövel énekeltetik; eszre lehet mindazáltal abbúl venni, hogy sokkal tanátsossabb verseket Ariara, mint Ariat versekre szerezni. Ime! az első Rende az Eneknek, melly szépen el osztatik a Cottákra; de vegyük a harmadik, vagy Negyedik Rendet, azokba már külömbféle a Syllaba osztály, ugyan azért a szókat szaggatni kell, ha ugyan azon Ariára éneklí az ember; szemléatomást ki tetzik ez amaz osztályból, melyet vonásokkal tettem az Ariába. Meg lehet mindazáltal ezt jobbitani úgy, hogy, ahol a szók szaggattatnak, ott mások helyeztessenek azok helyet: példának okáért: *midőn szép Klorisom* helett, legyen *midőn a szép Kloris*. Kaptsolok ezenkívül egy új éneket is levelemhöz; és egyszersmint tudára adom Bátyám uramnak, hogy nagy örömmel vévén az Istallatio alkalmatosságával ki botsájtott három féle verseket, mivel azoknak Attyokat távúl léttünk nem engedi, örömmek könyvei közt számtalanszor meg tsokoltam, kívánván, hogy tartson Isten benneteket Hazánknak maid nem reménltelen vigasztalására.

Megütköztem Tiszt. Bátyám Uramnak ama szavaiba; *Náni többü nincsen Katka nénémnél*: nem reménlem, hogy köszöntésembe Náni neve

¹ Hattyúffy i. m. 87. old. XXIX. vers. *Kreskay Verseghinek*. Itt megjegyzi a kiadó: »Nagyszombatból írt Verseghi Kreskaynak, de ezen levél az iratai között feltalálható nem volt.«

² U. o. 88. old. XXX. vers. *Verseghi Eugen Kreskaynak*.

alatt mást értett T. Bátyám uram, hanem Tunnerné nénemet? ha ugyan? okát nem tudom, miért lett volna ez előtt is Katus Annyánál? Elöttem ez titok. A mi illeti Pestre menetelemet, most az tőlem ki nem telhetik; mert alkalmatosságom nagyon olyan, mely kevés költséggel igenessen Egerbe visz, mivel oda való ember: ha másképp történt volna utam, el kerülhetetlen lett volna előttem Pest: azomba újra köszöntöm kedves nénéimet, és azoknak egyikével a klastromba rólam emlékező szüzeket; de mindenek előtt szerzetes Bátyáimot, kik a Pesti falak között nevenrül el nem felejtkeznek.

A Tubákért alázatos kézcsofolást küldök

Maradok

Tiszt. Bátyám Uramnak

Die 7^a 7^{bris} 1780

N. Szombatba

igaz szívü hiv öcse

Verseghi Egyenes¹ m. pria

Moder.

Az Eneket alább irom, hol több hely nagyon.

Az Ariaba, mely következik, történt Ortographusokért engedgyen meg.

¹ Eugenius volt rendi néven; ezt ő Egyenesre magyarosította, de ritkán használta. (V. ö. Császár: Verseghi Ferencz Élete és Művei. 1903. 10. 1.)

Adag. Larg.

Re mén ség Re mén ség de ha mar meg 1.

1. tsa lál vas mats ká val fest ve de 1.

1. he ja ban va lál. szo mo ru bus szi vem be 1.

1. bo rit tá ha lál 's va la mé re 1.

1. sze mem ve tem min de nütt gyázt ta lál. 1.¹VENUS PANASZI, VULCANUS FÉRJE ELLEN.²

En egyedül Boldogtalan!
 en legyek magam Szépre méltatlan
 Vulcanust én szeressem,
 Ki Páristúl szebbnek itiltettem?
 Vulcanust kit nagy Jupiter
 az Egből, mint egy szemetet
 ormótlanságáért tsűfűl ki vetett!
 Ah borzad minden tetemem,
 Ha rűt artzolatlyát meg tekintem.

¹ Ányos *A megagott világ-fjának emlékezete* (V. ö. Császár Elemér: Ányos Pál versei. R. M. K. XXIII. Bp. 1907. c. munka 115. l.) című ismert versének hét strófája van itt a kéziratban egymás alá írva és taktusonként osztályokba sorozva (>mellyet vonásokkal tettem az Ariába<.) — A harmadik versszak (>Kis ajak . . .<), melyet kétségesnek hittek (V. ö. Császár i. m. 287. l.), itt is megtalálható. A 3. sor >bus szívem<, a 19. sor >vivén<, a 20. sor >felmetszettük szerelmünket<, a 24. sor >titkos<, szava eltér a közölt szövegtől, mint Batsányinál (V. ö. Császár itt i. m. 297. l.), sőt a 26/28. sorban van teljesen új változat is:

Szomoru gondá vált *iffiu buzgóságom*
 Jelenti képepen tsűggett pirosságom
 hogy már végére hanyatlik *néhaj rabságom*..

² Valószínűleg fordítás. Eddig ismeretlen.

Egysz nap a méhelybe kovácsol,
 's fürdik a sűrű füstbe:
 Itt homloka feketedik,
 pörzsölt pófája meg keményedik.
 Estvére haza sántikál
 le düll a meg tisztult ágyra,
 füstös mellye hörög, ásít, agyarog
 ha nem hall édes szavakat, morog,
 's kohol ellenem hadakat.

Szerelmet vár a tsúf tatár,
 pedig reá csak köpedelmem kár:
 meg várja a kincsnek nevét,
 düll, füll, ha nem vadászom szerelmét:
 Ah! kincs hidd el ócsó vagy
 szebbre nevelt szivem előtt,
 meg vallom, hogy tsúf vagy szemeim előtt:
 Nem kellesz! nem! Barátom!
 rémülök, ha árnyékodat látom.

A Szép szépet kedvellyen,
 Kiki hasonló sorsút keressen:
 Medusa Vulcanushoz;
 Adonis illik a szép Venushoz;
 Vagy véget vess! nagy Jupiter
 türhethetlen keservemnek,
 szebb tárgyat rendelvén szeretetemnek;
 vagy rendre az Isteneket
 el vonszom Hitvessektül sziveket.

Apropo! Edes Lelkem Bácsikám; tsokollya meg helettem Katkát, és kérje szépen, ne sajnálja Fr.¹ Tarnóczy Pál¹ által, ki úgy is erre fog haza menni, nékem el küldeni ama Cáva-fintsákat, mellyeket tavall vettünk P. Toronyi² számára; az árát is írja meg Bátyám Uram, fidelissime meg küldöm; de kérem még egyszer; vigye ezt végbe, és adassa itt csak Fr. Egyed Györgynek³ kezébe, ha ithon nem volnék. Azonkívül a petsétnyomómat is kérem szeretettel külgyék által: Amazokra mindennap, erre sokszor volna szükségem, olly szép, és gustusomra való fintsákat talan dupla áron sem vehetnék itt.

A Levelekről éppen ne szorgalmatoskodgyon
 Tiszt. Bátyám Uram.

A közölt két levél nem nemcsak Verseggy költészetéhez szolgáltatt eddig ismeretlen adalékokat, hanem megvilágítja a költő életének több-mozzanatát is. Kiderül belőlük, hogy Verseggy 1779 ápr. 6-án ment Márianosztráról Pestre, majd okt. 25-én Nagyszombatba.⁴ Itt maradt a

¹ Az eltörléskor sekrestyés Sasvárban. V. ö. Császár Elemér: A Pálos-rend-feloszlata. Századok 1901. 420. l.

² Toronyi István, plébános Acsán. V. ö. Századok i. h.

³ Az eltörlés idején már Sátoraljaúj helyben volt. L. u. o.

⁴ Verseggy Ferencz' Maradványai és Élete. Budánn 1825. (Kiadta Sággy Ferencz, az életrajzot írta Sággy Sándor) 144. l.

következő év őszéig. Ekkor Egerbe utazott; majd újra — hihetőleg hamarosan — Pestre, hol egymásután tette le hátralévő szigorlatait.

Azért hoztam fel ezeket az adatokat, mert nézetem szerint a múzeumi két levél az eddigi véleményeket megváltoztatja. Ezek ugyanis eltérőek arra vonatkozólag, hogy az 1779—1780. évet hol és mivel töltötte Verseghy.

Sághy (i. h.) szerint: »1779-dik esztendőben Aprilis' 6-dikánn a Maria-Nostra nevű Klastromból Pestre általtétetvén, October' 25-dikénn Nagyszombatba küldetett, a'hol is a Theologiai tudományokat folytatván, azokat halhatatlan érdemű Csapodi, Kenyeres, Róth, Tanítók — az Egyházi Törvényt tudós Lakics György alatt tanulta; 's azon üdőközben rendgyebéli Tanulótársait a' Zsidó és Görög nyelvekre oktátván, 1780dikban 12dik Augustusban egy Tractátust szorosan vitatott; 1781dikben 26dik Martiusban az Egyházi Törvényt . . . nyilván védelmezte.« — Tehát szerinte két esztendeig Nagyszombatban tanult. — *Császár Elemér* (Verseghy Ferencz élete és művei. Bp. 1903. 12. 1.) Lakics György nevéből következtetve megállapítja, hogy szükségképen az egyetemen, Budán tanult, vagyis »a pálos főiskolából« okt. 25-e után »nemsokára visszahívták a budai egyetemre«, a hol a harmadévi theológiát végezte, azonkívül »a pesti pálos ház theologus candidatusait a héber és görög nyelvekben« oktatta és ugyanott 1780-ban a tanév végén megtartotta a parvus actust, 1780—81. évben pedig befejezte theologiai tanulmányait.

Ennek a véleménynek annyiban valóban igaza van, hogy Verseghy nem két évig tanult Nagyszombatban. Mindamellet nem *hamar* hívták vissza, mert egy teljes évig ott tartózkodott. — Az I. levélben, 1779 nov. 19-én ugyanis úgy ír, hogy Nagyszombatban Minerva iskolájának tagja lett, vagyis harmadéves teologus. A II. levél szerint pedig még 1780 jul. 3-án és szept. 7-én Nagyszombatban tartózkodott, tehát azon év aug. 12-én csak ott vitathatott egy tractatust (parvus actus) és *azon időközben* ottani társait tanította a nyelvekre. Szept. 7-én jelzi, hogy Egerbe megy anyjához. Onnét ment Pestre az utolsó évi theológiára (1780/81), a hol Lakicsot is hallgatta. — *Sághy* anticipál, mikor ezt az egyetemi tanárt a megfelelő helynél (1781 márc. 26., az egyházi törvény tanulást említve) feljebb a nagyszombati tanítóknál hozza fel; valószínűleg, hogy mesterei sorát kiegészítse.

Kétségtelenné teszik továbbá Ányos és Verseghy összeköttetését, amelyre már *Császár Elemér*, adatok híján, pusztán kikövetkeztetéssel felhívta a figyelmet.¹ — Verseghy az I. levélben üdvözlétét küldi költő rendtársának, a II-ban pedig megzenésíti és visszaküldi Kreskaynak *A megaggott világ-fiának emlékezete* című Ányos-verset.² A dallam korai volta (1780) igen fontos; ez a kompozíció mindenestre a legkorábbiak közül való, Márianosztrai zenei tanulmányait³ talán itt értékesíti legelőször.

¹ I. Ányos életrajzában a 137., 214., 235. lk.

² Minthogy ez a költemény ebben az 1780 szept. 7-én kelt levélben bent van, a régi datálása is megváltozik. (*Császár Elemér*: Ányos Pál versei. 1. 6. l. 1782—84-re teszi.)

³ V. ö. *Császár Elemér* i. Verseghy életrajzával a 11—12. l.

Zeneelméleti felfogásáról, »hogy a vers énekelni való, tehát szótagjait alkalmazni kell az ének hangjegyeihez, a rövid hangjegyre rövid szótag, a hosszúra hosszú essék«,¹ ezzel az áriával kapcsolatban is nyilatkozik: »eszre lehet . . . abból venni, hogy sokkal tanátsosabb verseket Ariara, mint Ariat versekre szerezni« stb. írja.

Igazolódik Császár Elemér véleménye, hogy elméletét korán megkísérelte a gyakorlatban is megvalósítani,² mert ez az »Aria«, ill. a Venus panaszainak dallama tíz évvel fiatalabb első megzenésített költeményeinél³ és húsz évvel a *Rikóti Mátyás*ban lenyomatott dalnál. (1804).

Ez az Ányos-vers megzenésítés kiegészíti egyúttal azokat a dallamokat (Kresznerics két verse és Faludi Ferencz *Remete* című verse⁴), melyeket barátainak költeményeire írt.

A G-dur (moderato) és a d-moll (adagio largo) ária⁵ különben époly »német, vagy általában univerzális stílus«,⁶ mint a legtöbb Verseghy-dal.⁷

GORZÓ GELLÉRT.

BAJZA JÓZSEF LEVELEI KOVÁCS PÁLHOZ.

Kovács Pál, az Auróra-kör utolsó tagja, a Győrött lakó általános kedveltségű homeopata orvos irodalmi hagyatékát leányai a legnagyobb kegyelettel őrzik. Bajza e hét közérdekű levelét az ő engedelmükkel közlöm.⁸

* * *

I.

Kedves Barátom uram,

Május 21 dikén írt becses levelére van szerencsém válaszolni, hogy ha az elbeszélést vásári alkalom által küldendi, barátom uram, még jó időben érkezendik-meg hozzám 's nem fogunk vele elkésmi. Azért csak tessék annak hozóját szállásomra (Dorottya utca 20 szám 2 ik emelet) útasítani.

Vörösmartyól már előbb hallám 's most leveléből értem, barátom uramnak, hogy Győrött fog ez után lakni. Kivának sok szerencsét szivemből, 's ohajtom egyszersmind, hogy Bokody' példájaként barátom uram is Pestre tehesse át lakását minél előbb.

¹ Négyesy László: A mértékes magyar verselés története. Budapest. 1892. 247. l.

² L. Verseghy életrajz. 256. l.

³ Rövid értekezések a' musikáról. 1791.

⁴ Halmi Gyula: Verseghy Ferencz élete és munkái. 60—64. l.

⁵ Mindkettő C-kulcsban van letéve.

⁶ Négyesy i. m. 252. l.

⁷ V. ö. Magyar Aglája sta. Budánn 1806. 209. s köv. lk. és A Magyar Hárfásnak Énekei. Pestenn 1807. — Verseghy zenei költészetének elemzését lásd Császár Elemér i. m. 255 s k. lk.

⁸ Kovács Pál irodalmi levelezéséről *Irodalomtörténet* az 1914 évi. II. füzetében emlékeztem meg. P.